

Dovrefjell nasjonalpark

AV OLAV GJÆREVOLL

Det går kanskje ikke så fort, men det går da framover med nasjonalparkarbeidet i vårt land. Ved Kgl.res. av 21. juni 1974 ble Dovrefjell nasjonalpark opprettet. Dermed er 11 av de 16 nasjonalparker som naturverninspektør Kristen Krogh foreslo i sin landsplan i 1964 i orden. I tillegg har vi fått Rago nasjonalpark i Nordland, slik at vi nå har dusinet fullt. Songli i Orkdal var også foreslått som nasjonalpark, men har fått en annen vernestatus.

De som ennå gjenstår er Øvre Anarjokka, Saltofjellet, Jotunheimen og Hardangervidda. For Jotunheimen og Øvre Anarjokka skulle det snart kunne gis klarsignal.

Det er over 10 år siden landsplanen ble lagt fram, og en må nok vedgå at det har tatt mere tid enn vi trodde med å få de enkelte nasjonalparker opprettet. I flere tilfeller skulle kraftutbyggings-spørsmålene utredes. For Øvre Anarjokkas vedkommende har det vært problemer vis-a-vis bergverksdrift. Ennå må vi dessverre konstatere at verneverdiene ikke er i stand til å veie opp økonomiske verdier. Det er fortsatt mange som mener at vern bare kan komme på tale der utnytting til andre formål ikke er aktuelt. Ennå er det dessverre slik at vernet av et område må kjempes igjennom. Det går nok noe lettere enn før, og det gis ofte sterk opinionsstøtte, men det er likevel tidskrevende.

Det har nærmest vært en selvfølgelighet blant alle naturverninteresserte at man måtte få en nasjonalpark på Dovre. Fjellområder i vårt land har en slik sagnomsust posisjon i det norske folk. Dovre er selve inkarnasjonen av Fjell-Norge, og samtidig er det også blitt symbolet på det mest solide og urokkelige norske. «Enige og tro til Dovre faller» ble et politisk slagord som har vandret fra generasjon til generasjon siden 1814.

Dovrevalmue. (Foto: Olav Gjærevoll)

Nasjonalparker opprettes ut fra noe forskjellige motiver. Hvis et område har storslått, vakker natur, kan det være grunn nok. Men helst vil en ha noen flere naturkvaliteter. Hensikten med landsplanen var å fange inn så mange karakteristiske naturtyper som mulig, få med mest mulig av den veldige spennvidde som norsk natur har.

Rondane, f.eks. har storslått natur og ligger fint til som rekreasjonsområde. Femundsmarka har urskogs- og villmarkspartier i en ellers meget karrig natur. I Stabbursdalen finner vi verdens nordligste furuskog, Hardangervidda har Nord-Europas største og mest eiendommelige høgfjellsplatå.

For over 200 år siden ble en klar over at Dovrefloraen var ytterst interessant. Det var den tyskfødte professor G. C. Oeder ved universitetet i København som gjorde de første viktige oppdagelser på Dovre. Det var han som begynte å gi ut det store illustrerte verk, *Flora Danica*, og som skulle omfatte hele kongeriket flora. I 1756 dro han til Dovre sammen med en plantetegner, og allerede i det første heftet av hans flora var det kommet 44 fjellplanter i nydelige fargetegninger. Utover i det 19. århundre var det rene valfarten til Dovre. I norske og utenlandske herbarier ligger store plantesamlinger fra området.

Selv om innsamlinger er nødvendige fra et vitenskapelig synspunkt, viste det seg at samleinteressen tok overhånd. En rekke av Dovres sjeldne planter ble handelsvare. På samme måte som det dessverre ennå i dag drives en uverdigg omsetning av fugler og egg, ble Dovre utsatt for samlere som var ute etter plantene for økonomisk vinning.

Det ble nødvendig å verne området omkring Kongsvoll mot «botanikere». I 1911 ble et stort antall planter fredet. De som har vært innom Kongsvoll, har sikkert sett listen over fredete planter. Denne fredning har utvilsomt gjort sin nytte. I våre dager er vi likevel klar over at det ikke er nok å frede enkelte arter enten det nå gjelder dyr eller planter. Skal de ha mulighet til fortsatt å kunne leve, må artenes livsmiljø vernes. Og det er det som nå er skjedd.

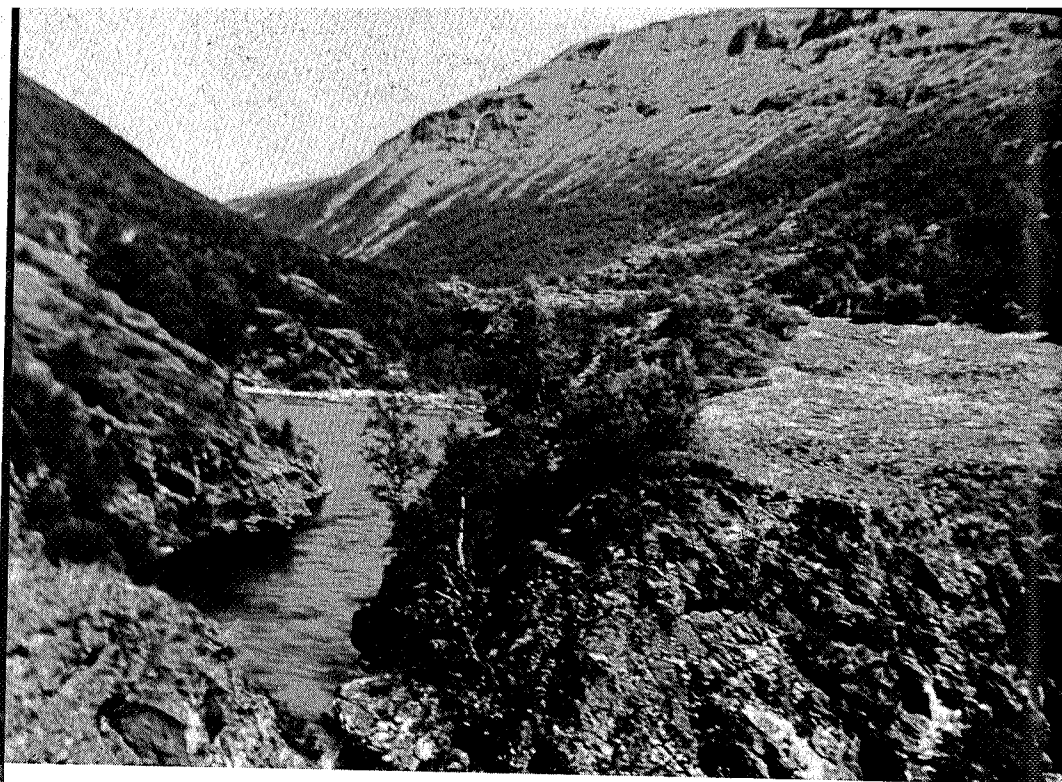
Når det har tatt tid for å få nasjonalparken opprettet, har det flere årsaker. I følge naturvernloven skal nasjonalparkene ligge på statens grunn, og de skal bestå av det som vi vanligvis kaller urørt natur. Nå er det vel i virkeligheten ingen del av norsk natur som er urørt. Mennesket har utnyttet naturen på mange måter til vedhogst, beite, jakt osv. I nasjonalparkene vil man ikke ha veier eller andre tekniske inngrep. I det aktuelle område har man både vei, jernbane og litt bebyggelse.

Nå inneholder naturvernloven en bestemmelse om landskapsvernområder. Denne bestemmelse kan brukes i de tilfelle en vil innføre vernetiltak i områder der mennesket har satt sterke spor etter seg. I øvre Drivdalen har man ordnet det slik at det er blitt en to-delt nasjonalpark med et belte av landskapsvernområder i mellom. Nå vil nok situasjonen være den at folk flest ikke vil merke noen forskjell mellom det som er nasjonalpark og det som er landskapsvernområde. Vernebestemmelsene når det gjelder dyre- og planteliv er praktisk talt like.

Det har også vært et sterkt ønske om å få Stølådalen (moskusfeets mest benyttete beiteområde) og rike botaniske områder på nordsiden av Knutshøene med i nasjonalparken. Her er det imidlertid ikke statseidendom, men bygdealmening. Oppdal bygdealmening har samtykket i at del av området inngår i nasjonalparken.

Fra Nestavoll til et par km sør for Grøvbakken ligger tre landskapsvernområder på begge sider av vei og jernbane. Lengst nord har en Drivdalen landskapsvernområde der flere private eiendommer (bjørkeskogsteiger) er kommet med. Innenfor dette område har man den berømte Vårstigen som også av kulturhistoriske grunner bør bevares.

Kongsvoll landskapsvernområde omfatter Kongsvoll fjellstues eiendom og områdene omkring Gåvålivatnet, mens Hjerkinns landskapsvernområde omfatter den sørlige del, det vil si Hjerkinnhø.

Driva ved Kongsvoll.

(Foto: Olav Gjærevoll)

Disse tre områdene er på i alt 57 km². Grensene mellom landskapsvernområdene og nasjonalparken er på kartet angitt med stiplet linje.

Formålet med landskapsvernområdene er «å bevare for fremtiden til forsknings-, undervisnings- og rekreasjonsformål det egenartede natur- og kulturlandskap i sonen mellom østre og vestre del av Dovrefjell nasjonalpark og rundt Hjerkinnhø, plantelivet i områdene og det kulturhistoriske miljø omkring Vårstigen og Kongsvoll fjellstue som forskningsstasjon for botanikk og zoologi».

Det er ikke tillatt å plante fremmede treslag eller å drive snauhogst. Bruk av kjemiske plantevernmidler er forbudt.

Jakt, fangst og fiske kan foregå etter gjeldende regler, men dyre- og planteliv er ellers fredet. Det forutsettes at dyrket mark skal holdes åpen slik at en bevarer kulturlandskapet omkring Kongsvoll fjellstue.

Drivdalen har som mange andre steder i vårt land, vært utsatt for en sterk nedsøpling i forbindelse med uorganisert camping.

16 Camping vil nå ikke bli tillatt utenom dertil innrettede plasser.

Nasjonalparken består som nevnt av to deler. Østre teig omfatter stort sett Knutshøene og Finshø. Fra Knatten følger grensa høyderyggen på Heimtjørnshø og Veslelgsjøtangen og derfra vestover til toppen av Finshø. Denne teigen har de botanisk sett aller mest berømte områdene. Intet annet fjellområde i Nord-Europa har en så rik flora som dette.

Et interessant naturfenomen møter en ved Haugtjønnene nordøst for Nordre Knutshø. Geologen Sollid har her påvist palsmyrer, de eneste man har i Sør-Norge. Palser finner vi rikelig av i Nord-Skandinavia. Det er torvhauger med en kjerne av frosset jord og torv. Palser dannes bare i områder med lav gjennomsnittlig årstemperatur og små nedbørmengder.

Vestre teigs grenser starter ca. 2 km sør for Grønbakken og går over Kolla, Brunkolla, Veslehetta til Storstygge Svånåtinden. Derfra fortsetter den nordover langs ryggen av Svånåtindene til Langvass-tinden og Larstind til fylkesgrensen og Skardkollan. Derfra er det en nokså rett linje fram til Hesthågåhø nord for Støladalen. I den vestligste del har man altså fått med det storslåtte og ville fjellmassivet omkring Snøhetta.

Innenfor vestre teig er det en delvis karrig natur, men her finnes også botanisk sett meget rike områder på Høgsnyta, Nystuguhø og flere steder.

De to teigene utgjør tilsammen 265 km². Sammen med landskapsvernområdene har man altså et vernet område på 322 km². Til sammenligning kan nevnes at Rondane Nasjonalpark er på 575 km² og Børgefjell på ca. 1000 km². Det kunne ha vært ønskelig med en større Dovrefjell Nasjonalpark, men nærsagt på alle kanter møter en avgjørende hindringer i form av store inngrep i naturen, vassdragsreguleringer, skytefelt o.l.

Den eneste mulighet for utvidelse ligger i vest. I området fra Jenstad og sørover med de kjente dalene Gruvedalen og Reppdalen er verneinteressene meget sterke. Disse blir nærmere utredet i samband med at Grøvuvasstraget er vernet i 10 år. Fra de nevnte dalene er det forholdsvis kort avstand til Dovrefjell Nasjonalpark.

Formålet med nasjonalparken er «å bevare et område av Dovrefjell med storslagen og vakker natur, særeget plante- og dyreliv og av stor verdi for forskning, undervisning og friluftsliv».

I nasjonalparken er landskapet vernet mot alle slags tekniske inngrep. Her kan ikke skje verken veibygging, vassdragsregulering eller bergverksdrift.

Jakt og fangst på småvilt, hare og villrein kan foregå etter gjeldende regler, likeså fiske. I den del av nasjonalparken som ligger i Oppdal bygdealmening har man også måttet gi tillatelse til jakt på gaupe.

All motorisert trafikk er forbudt unntatt nødvendig kjøring i samband med seterdrift og driften av forsvarets radiolinjestasjon på Snøhetta. Under reinjakten vil det også kunne foregå transport etter bestemte ruter.

Forvaltningsmyndigheten for såvel nasjonalpark som landskapsvernområde tilligger Direktoratet for statens skoger.

I mer enn 200 år har fjellområdene ved Kongsvoll vært i sentrum for vitenskapelige undersøkelser over vår fjellfloras alder og innvandring. Det blir fortsatt gjort oppdagelser som kaster nytt lys over problemene takket være nye metoder og økt viten. Kongsvoll har på mange måter fungert som en forskningsstasjon.

Da Per B. Holaker gikk bort høsten 1973, hadde han i sitt testamente gjort det klart at hans ønske var at Kongsvoll fjellstue skulle bygges ut til en forskningsstasjon innen botanikk og zoologi. Selv om hans utdannelse var en helt annen, hadde han gjennom selvstudium og samvær med en rekke forskere skaffet seg store kunnskaper i biologi. Han hadde en klar forståelse av hvilke spesielle verdier dette område byr på. Det må være en *nasjonal kulturhistorisk* oppgave å ta vare på såvel naturverdiene på Dovre som de miljøverdier Kongsvoll-området representerer.

Fjellet — et legemiddel

AV METTE SVERAM

Forfatteren av denne artikkelen er den nye rektoren ved Statens fysioterapeutske skole. Hun er den første kvinne i denne stillingen, og den første fysioterapeut som blir rektor — og hun presenterer her sin mening om fjellet som helsekilde.

Etter å ha vært på fjellet i nyttårshelgen ble jeg overrasket over hvor få mennesker jeg traff innover i løypene. Det å ha fjellet for seg selv er en fin opplevelse, men samtidig kan jeg ikke unngå å tenke over hvorfor det ikke er flere som ønsker å oppleve dette.

Vi snakker trimaksjoner, folk kjøper sykler uten hjul som de sitter inne og holder seg i form på —. Og så og si rett utenfor våre dører finner vi mosjon som det er mening i.

Vi vet at fysisk styrke og utholdenhet ikke bare gir øket fysisk velvære, men det gir også psykisk overskudd fordi kropp og sinn hører sammen og påvirker hverandre.

Hva gjør vi så for at flest mulig skal få oppleve det fjellet f.eks. har å by på av opplevelser — fra blomster til fugler og dyr, fra iskalde bekker til fosser og myrer, til fots langs en merket sti eller med kart og kompass i umerket terreng — fra varme sommerdager med kyr, geiter og myggestikk til kalde vinterdager med snehvite vidder og kuling og sno — frisk luft og himmelen rett opp. For oss som arbeider innen helsesektoren er det forebyggende arbeid blitt mer og mer viktig. Med fysisk forfall kommer ikke bare dårlig form, mulig overvekt, hjertebeviser og sirkulasjonsproblemer men også mindre psykisk motstandskraft. Medisinsk behandling kunne ofte vært unngått om menneskene var flinkere til å utnytte våre naturressurser.